Akademik Etik & Hukuk | Başlangıç | Herkes

Akademik Etik Eğitimi ve Sertifikası 2026: Zorunlu mu, Nereden Alınır?

Araştırma ve yayın etiği eğitimi nedir, kimler için zorunludur, sertifika nereden ve nasıl alınır? Lisansüstü programlardaki etik dersi, üniversite ve etik kurul eğitimleri, CITI Program, sertifika geçerliliği ve başvurularda kullanımı.

Zafer Hoca · Yayın: 04.04.2026 · 7 dk okuma

Kısaca: Türkiye'de tezli yüksek lisans ve doktora programlarında bilimsel araştırma teknikleri ile araştırma ve yayın etiği konularını içeren en az bir ders verilmesi zorunludur; tezsiz yüksek lisansta bu şart yoktur. Ayrı bir etik sertifikası ise genel bir zorunluluk değildir; etik kurulunuz, fon kuruluşunuz ya da uluslararası ortağınız isteyebilir. Sertifika için üniversitenizin eğitimlerine ya da kurumunuz aboneyse ücretsiz olarak CITI Program'a başvurabilirsiniz.

Bu madde etik ihlallerin türlerini değil, **etik eğitiminin nereden, nasıl alınacağını ve belgenin nerede kullanılacağını** anlatır. İhlal türleri için akademik etik ihlal türleri maddesine bakabilirsiniz.

Akademik etik eğitimi nedir?

Akademik etik eğitimi, araştırmacılara araştırma dürüstlüğü, intihal, yazarlık, veri yönetimi, insan ve hayvan katılımcılarla çalışma ve çıkar çatışması gibi konularda neyin kabul edilebilir olduğunu öğreten eğitimdir. İngilizce kaynaklarda çoğu zaman "responsible conduct of research" (RCR, sorumlu araştırma uygulamaları) ya da "research ethics training" olarak geçer.

Bu eğitim üç biçimde karşınıza çıkabilir: lisansüstü programınızdaki bir ders, üniversitenizin ya da etik kurulunuzun düzenlediği kısa bir eğitim veya CITI Program gibi çevrimiçi bir platformdan alınan, sonunda belge verilen modüller.

Eğitimin asıl amacı yasakları ezberletmek değil, gri alanlarda doğru karar vermeyi öğretmektir. Bir ekip üyesinin katkısı yazarlık için yeterli mi, daha önce toplanmış bir veri setini yeni bir soruda kullanmak için yeniden onay gerekir mi, bir anket sorusu katılımcıyı tanınabilir kılıyor mu gibi soruları önceden düşünmüş olmak, sorun çıktıktan sonra çözmeye çalışmaktan çok daha kolaydır.

Etik eğitimi zorunlu mu?

Lisansüstü programlarda

YÖK'ün Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'ne göre tezli yüksek lisans ve doktora eğitimi sırasında bilimsel araştırma teknikleri ile araştırma ve yayın etiği konularını içeren en az bir dersin verilmesi zorunludur. Tezsiz yüksek lisans programlarında bu şart aranmaz. Bu ders programların ders planında "Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği" ya da "Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği" gibi adlarla yer alabilir; tezli programdan mezun olup doktoraya başlayanlar için de ders yükünün içinde sayılabilir.

Etik kurul, proje ve yayın başvurularında

Lisansüstü dersin dışında ayrı bir etik eğitim sertifikası için genel ve tek tip bir zorunluluk yoktur. Ancak şu durumlarda sizden belge istenebilir:

- Bazı üniversitelerin etik kurulları, başvuruda araştırmacıların etik eğitimi aldığını gösteren bir belge ister.
- Bazı fon kuruluşları ve proje çağrıları yürütücü ve araştırmacılardan etik eğitimi şartı arayabilir.
- Yurt dışındaki bir kurumla ortak yürütülen insan katılımcılı çalışmalarda ortak kurum kendi kurallarına göre (örneğin CITI) eğitim isteyebilir.
- Yurt dışında araştırma ziyareti ya da doktora sonrası araştırma yapacaksanız ev sahibi kurum, laboratuvara ya da veriye erişimden önce eğitim tamamlamanızı isteyebilir.

Hangi belgenin istendiğini her zaman başvurduğunuz kurumun güncel metninden kontrol edin. Bir kurumun kabul ettiği belgeyi başka bir kurum kabul etmeyebilir; özellikle sertifikanın alındığı tarih ve kapsamı (insan katılımcılı araştırma, hayvan deneyleri vb.) önem taşır.

Türkiye'de etik eğitimi nereden alınır?

1. **Lisansüstü dersiniz:** Tezli programlarda zorunlu olan araştırma ve yayın etiği dersi, temel eğitiminizi oluşturur. Transkriptiniz bu dersi aldığınızı gösterir.
2. **Enstitü, bölüm ve etik kurul eğitimleri:** Bazı enstitüler, bölümler ve etik kurullar, özellikle yeni dönem başında, katılım belgesi verilen kısa eğitimler ya da seminerler düzenler. Lisansüstü enstitünüzün ve etik kurulunuzun duyurularını takip edin.
3. **Kurumsal çevrimiçi içerikler:** YÖK'ün ve üniversitelerin uzaktan eğitim platformlarında araştırma ve yayın etiğine ilişkin içerikler bulunabilir. Güncel içerik ve belge verilip verilmediği konusunda enstitünüzden bilgi alın.
4. **Uluslararası çevrimiçi platformlar:** CITI Program en bilinen örnektir; aşağıda ayrıntılı anlatılıyor.

Türkiye'de araştırma ve yayın etiğinin temel çerçevesi, YÖK'ün Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi ile üniversitelerin kendi etik kurul yönergeleridir. Hangi eğitimi alırsanız alın, bu iki metni okumak kendi kurumunuzun kurallarını anlamanın en kısa yoludur.

CITI Program nedir, nasıl alınır?

CITI Program (Collaborative Institutional Training Initiative), üniversitelere, sağlık kurumlarına, araştırma kuruluşlarına ve kamu kurumlarına çevrimiçi eğitim veren bir platformdur. Eğitim katalogunda insan katılımcılı araştırma (Human Subjects Research), sorumlu araştırma uygulamaları (Responsible Conduct of Research), hayvan bakımı ve kullanımı, biyogüvenlik ve bilgi gizliliği gibi seriler bulunur.

Durum	Erişim	Belge
Kurumunuz abone	Kurumunuzla ilişkilendirerek kayıt olursunuz; kurumunuzun size atadığı eğitimleri ücretsiz alırsınız	Hesabınızdaki "My Reports" bölümünden tamamlama raporu indirilir
Kurumunuz abone değil	Bağımsız katılımcı (independent learner) olarak kaydolup gereken eğitimi satın alırsınız	Eğitim şartları tamamlanınca tamamlama belgesi verilir

Kayıttan önce hangi serinin istendiğini öğrenin. Örneğin anket ya da görüşmeyle veri toplayacak bir sosyal bilimci ile klinik çalışma yürütecek bir sağlık araştırmacısından farklı modüller

istenebilir. Kurumunuzun abone olup olmadığını kütüphane, araştırma ofisi ya da etik kurul sekreterliğine sorun.

Yurt dışındaki bir ortak kurum CITI belgesi istiyorsa, önce o kurumun sizi kendi aboneliği üzerinden misafir kullanıcı olarak tanımlayıp tanımlayamayacağını sorun. Böylece eğitimi satın almanız gerekmeyebilir.

Etik eğitiminde hangi konular işlenir?

Modül	Konular	Ayrıntılı madde
Araştırma dürüstlüğü ilkeleri	Dürüstlük, şeffaflık, nesnellik, sorumluluk	—
İntihal	Doğrudan kopyalama, parafraz intihali, öz intihal	İntihal nedir, nasıl önlenir
Yazarlık etiği	ICMJE ölçütleri, armağan (gift) ve hayalet (ghost) yazarlık	Akademik yazarlık etiği
Veri yönetimi	Veri uydurma (fabrication), çarpıtma (falsification), saklama ve paylaşma	Araştırma verileri yönetimi
İnsan katılımcılarla araştırma	Bilgilendirilmiş onam, gizlilik, hassas gruplar	Etik kurul onayı nasıl alınır
Çıkar çatışması	Finansal, kişisel ve kurumsal çıkar çatışmaları ve beyanı	Akademik yayınlarda etik beyanlar

İyi bir eğitim bu ilkeleri soyut kurallar olarak değil, örnek olaylar üzerinden anlatır. Araştırma etiği kurallarının hangi olaylardan sonra ortaya çıktığını merak ediyorsanız araştırma etiği tarihi ve vaka örnekleri maddesi iyi bir başlangıçtır.

Sertifika ne kadar geçerli?

Etik eğitim belgeleri için herkes için geçerli tek bir süre yoktur; süreyi belgeyi isteyen kurum belirler. Birçok kurum eğitimin belirli aralıklarla yenilenmesini ister ve bu durumda kısa bir tazeleme (refresher) eğitimi yeterli olabilir.

CITI Program'ın sıkça sorulan sorular sayfasına göre bağımsız katılımcıların tamamlama raporu, eğitimin tamamlandığı tarihten itibaren bir yıl geçerlidir; yeni bir tamamlama tarihi için aynı eğitimi yeniden satın almak gerekir. Kurum aboneliğiyle aldığınız eğitimlerde yenileme aralığını kurumunuzun kurallarından öğrenin.

Adım adım etik eğitimi sertifikası alma

1. **Belgeyi kimin istediğini netleştirin:** Etik kurul mu, fon kuruluşu mu, yurt dışındaki ortak kurum mu? İstenen eğitim türünü ve kabul edilen sağlayıcıları yazılı olarak öğrenin.
2. **Kurumunuzun imkânlarını kontrol edin:** Enstitünüzün ya da etik kurulunuzun eğitimi var mı, üniversiteniz CITI abonesi mi?
3. **Doğru modülü seçin:** Araştırmanızın türüne (anket, görüşme, klinik, hayvan deneyi) uygun seriyi alın.
4. **Eğitimi tamamlayın:** Çevrimiçi eğitimlerde modüllerin sonunda kısa sınavlar bulunabilir ve belge için belirli bir başarı şartı aranabilir; koşulları kayıt sırasında okuyun.
5. **Belgeyi indirip saklayın:** Tamamlama raporunu ya da belgeyi PDF olarak indirin; tarihini ve kapsamını not edin.

6. **Başvurulara ekleyin:** Etik kurul başvurusuna, proje dosyasına ve gerekiyorsa tez dosyanıza ekleyin. Etik kurul dosyasını hazırlarken etik kurul başvurusu hazırlama maddesindeki belge listesine de bakın.
7. **Yenileme tarihini takvime yazın:** Belgenin geçerlilik süresi dolmadan yenileyin; aksi hâlde uzun süren bir proje ortasında belge eksik kalabilir.

Etik eğitimini CV'de ve başvurularda nasıl gösterirsiniz?

Aldığınız etik eğitimlerini akademik CV'nizde "Eğitimler ve sertifikalar" başlığı altında ayrı bir satır olarak yazın. Her satırda eğitimin adı, sağlayıcı kurum, tamamlama tarihi ve varsa kapsamı (örneğin insan katılımcılı araştırma) bulunsun. Lisansüstü programınızdaki etik dersini ayrıca yazmanıza gerek yoktur; transkriptiniz bunu zaten gösterir.

- **Etik kurul başvurusunda:** Belgenin PDF kopyasını, istenen bütün araştırmacılar için ayrı ayrı ekleyin.
- **Proje başvurusunda:** Çağrı metni istiyorsa belgeyi ek olarak yükleyin; istemiyorsa araştırma ekibinin etik yetkinliğini anlatırken kısaca anabilirsiniz.
- **Yurt dışı başvurularında:** Ev sahibi kurumun istediği sağlayıcıdan alınmış güncel belgeyi, kuruma varmadan önce hazırlayın.

Belgeyi bir kez alıp unutmak yerine, bütün etik belgelerinizi tek bir klasörde tarihleriyle birlikte saklayın. Yeni bir başvuruda hangi belgenin hâlâ geçerli olduğunu hızlıca görürsünüz.

Sık yapılan hatalar

- **Ders ile sertifikayı karıştırmak:** Lisansüstü etik dersini almış olmanız, bir ortak kurumun istediği belirli bir sertifikanın yerini tutmayabilir.
- **Yanlış modülü almak:** İnsan katılımcılı araştırma için istenen bir belgeyi yalnız genel bir modülle karşılamaya çalışmak başvurunun geri dönmesine yol açabilir.
- **Belgeyi bütün ekipten istememek:** Belge çoğu zaman yalnız yürütücüden değil, veri toplayan herkesten istenir.
- **Eğitimi formalite saymak:** Belge almak, onam, gizlilik ve veri saklama kurallarına uymanın yerine geçmez. Etik ihlali hâlinde "eğitim aldım" demek sorumluluğu ortadan kaldırmaz.
- **Son güne bırakmak:** Çevrimiçi eğitimler birkaç saat sürebilir ve sınav içerebilir; etik kurul son başvuru tarihinden önce tamamlayın.

Kaynaklar ve resmî bağlantılar

- Yükseköğretim Kurulu — lisansüstü eğitim ve araştırma etiği düzenlemeleri.
- Mevzuat Bilgi Sistemi — Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin güncel metni.
- CITI Program — eğitim katalogu ve kurum aboneliği.
- CITI Program katılımcı SSS — tamamlama raporu, bağımsız katılımcı ve geçerlilik.

Etiketler: #Başvuru #Etik

YDS/YÖKDİL barajı akademik kariyerinizi engellemesin. Zafer Hoca kursları: zaferhoca.com.tr/magaza